

A black and white close-up portrait of Tomáš Gális, a middle-aged man with glasses, looking directly at the camera with a neutral expression. The background is dark and out of focus.

RUSKO, UKRAJINA AMY

Rozhovory
Tomáša Gálisa
s Alexandrom
Dulebom

premedia

premedia

RUSKO, UKRAJINA A MY

Rozhovory Tomáše Gálisa
s Alexandrom Dulebom

Rusko, Ukrajina a my
Rozhovory Tomáša Gálisa s Alexandrom Dulebom

www.premedia.sk
Prvé vydanie

Vyšlo vo vydavateľstve Premedia v Bratislave v roku 2016
ako jeho 114. publikácia, druhý zväzok edície Rozhovory
Obálka Martin Mistrík (www.zelenaluka.sk)
Fotografia na obálke Vladimír Šimíček
Text © Alexander Duleba, Tomáš Gális, 2016
ISBN 978-80-8159-313-0

Prečo Ukrajina nemala ideu

Minimálne od konca roku 2013 počuť aj u nás názor, že Ukrajina vždy patrila do ruskej sféry vplyvu či do ruskej ríše, takže Rusi na ňu majú akýsi nárok.

Ak hovoríme o Ukrajine v dnešných hraniciach, tak určite nepatrila vždy do ruskej sféry vplyvu. Už od zániku Kyjevskej Rusi v 12. storočí boli oblasti západnej Ukrajiny súčasťou Litvy, poľského štátu a súčasťou Ruska sa stali až v osemnástom storočí po trojdelení Poľska. Lavobrežná Ukrajina sa stala súčasťou Ruska v sedemnástom storočí po podpise Andrusovského mieru medzi Poľskom a Ruskom. A aj tam existovala autonómia v podobe kozáckeho Vojska Záporožského až do osemnásteho storočia, keď vznikla gubernia Novorossija. Taktiež sa hovorí, že Krym bol vždy ruský. Bolo to však tak až od roku 1783 a de iure až od roku 1792, keď s tým súhlasila Osmanská ríša po podpise mieru v meste Jasy. Od trinásteho do osemnásteho storočia Krym patril krymským Tatárom, ktorí tam mali vlastný štát Krymský chanát, ktorý sa v 15. storočí stal vazalom osmanského Turecka. Ešte predtým by sme na polostrove našli grécke kolónie, Rimanov, Gótov, Skýtov alebo Sarmatov.

Ako to bolo na Kryme z etnického hľadiska?

Etnicky bol Krym vždy zmiešaný. Ešte na konci devätnásteho storočia tvorili väčšinu obyvateľstva krymskí Tatári a zásadnú zmenu urobil až Stalin, ktorý ich počas druhej svetovej vojny vysídlil a odvtedy tam dominujú etnickí Rusi. Teda hovoriť o tom, že Ukrajina a Krym boli vždy ruské, je chiméra.

Časť Ukrajiny patrila kedysi Rusku, časť Rakúsko-Uhorsku, časť Turecku, po prvej svetovej vojne Poľsku, Rumunsku či Československu... Ale potom, ako hovoria niektorí Putinovi roztlieskavači, je Ukrajina vlastne umelým štátom, ktorému chýba zmysel existencie.

Ktorý štát má zmysel? Dá sa súhlasiť s tým, že Ukrajina po rozpade Sovietskeho zväzu nemala ideu. Myšlienku ukrajinskej nezávislosti dovtedy pestovala len úzka skupina disidentov. Predtým predstavil ukrajinský národný program historik Michail Hruševskij a jeho historická škola. Idea, z ktorej čerpajú Ukrajinci, má korene v kozáckom hnutí, vymedzovala sa voči Poliakom, Tatárom i Rusom. Dejiny nezničíte, všetko, čo je teraz, je podmienené tým, čo už bolo.

Tak prečo Ukrajina nemala ideu po rozpade ZSSR?

Ľudia, ktorí vládli Ukrajine po rozpade Sovietskeho zväzu, mali jedinú ideu: obnoviť Sovietsky zväz. Prvý ukrajinský prezident Leonid Kravčuk a vôbec ukrajinská komunistická strana patrila k tým najkonzervatívnejším prvkom v rámci ZSSR, pre ktorú bol Gorbačov problém. Sovietskemu zväzu dlho vládli ukrajinskí komunisti. Chruščov, Brežnev, Černenko boli klasickí predstavitelia nomenklatúry, ktorí prišli do Moskvy z Ukrajiny. Ústredný výbor Komunistickej strany Sovietskeho zväzu bol možno z tretiny ukrajinský, aj Gazprom zakladali Ukrajinci. Ukrajina, a zvlášť jej juho-východ, bola jednou z najbohatších republík Sovietskeho zväzu. Keď Gorbačov prišiel s perestrojkou, demokratizáciou, reformou federácie, Ukrajinci boli najviac proti.

Čo znamená, že vládcovia Ukrajiny mali v pláne obnoviť Sovietsky zväz?

Ideou jeho zakladateľov bolo, že keď sa nedá udržať veľ-

ký, tak si na Ukrajine urobia malý Sovietsky zväz. Áno, územie toho štátu bolo výsledkom akejsi skladačky a jeho hranice sú hranicami z obdobia Sovietskeho zväzu. V týchto hraniciach vznikol multietnický štát, ktorému vládla elita a jej ideou bolo urobiť si malý Sovietsky zväz. To bolo pri vzniku, ale štáty sa v čase menia. V auguste 2014 prvý raz 90 percent obyvateľov Ukrajiny v prieskume povedalo, že sú hrdí na to, že sú občania Ukrajiny. Predtým to bolo vždy iba okolo 50 percent. Prvý raz v máji 2014 zvolila prezidenta celá krajina a nie východ alebo západ krajiny. Zrodil sa politický národ a ten očakáva, že štát, za ktorý sa postavil na uliciach a ktorý vzdoruje agresorovi, im prinesie európsku perspektívu.

O čo išlo na Majdane

Koncom roka 2013 vtedajší ukrajinský prezident Viktor Janukovyč odmietol podpísať asociačnú dohodu s Európskou úniou, nasledovali protesty, zvrhnutie prezidenta, prezidentské i parlamentné voľby, ruská anexia Krymu a boje separatistov, podporovaných Ruskom, na východe Ukrajiny. Čo sa to od roku 2013 deje okolo Ukrajiny?

Často sa používa pojem ukrajinská kríza, ale nie je správny, pretože nevystihuje podstatu toho, čo sa deje. Bolo správne nazývať ju tak od 21. novembra 2013, keď sa v dôsledku rozhodnutia nepodpísať asociačnú dohodu začali spontánne protesty v Kyjeve a Lvove, do 26. februára 2014, keď Rusi začali okupovať Krym. Odvtedy je to však aj ruská kríza. A keďže Rusko je krajina, ktorej správanie má dosah na záujmy všetkých európskych krajín, tak je to aj európska kríza, ktorá od konca studenej vojny nemá obdoby. Takže asi najsprávnejší pojem je európska kríza.

Nebolo to tak aj pri vojne v bývalej Juhoslávii?

Od konca studenej vojny sme tu nemali krízu, ktorá by mala dosah na záujmy všetkých európskych krajín. Kým kríza v Juhoslávii v deväťdesiatych rokoch bola lokalizovaná, dnes je súčasťou konfliktu Rusko i Európska únia. V prípade Juhoslávie bolo Rusko mimo hry – nevedelo ovplyvniť rozhodnutie NATO, či má alebo nemá použiť silu. To je aj jeden z kľúčových problémov tejto krízy. Ukrajinská kríza je európskou aj preto, že na tom, že vznikla, nesie svoju zodpovednosť aj Európska únia.

Ako?

Odpoveďou Európskej únie na rusko-gruzínsku vojnu v roku 2008 bolo, že ponúkla šiestim krajinám Východného partnerstva – Bielorusku, Ukrajine, Moldavsku, Arménsku, Azerbajdžanu a Gruzínsku – možnosť uzavrieť s Úniou asociačnú dohodu. Rozhodol o tom mimoriadny summit hláv štátov EÚ 1. septembra 2008, kde sa hovorilo o tom, že nemôžeme akceptovať správanie sa Ruska, ale tiež o tom, že nemáme reálne nástroje, ktoré by tomu mohli zabrániť. Jediná zhoda bola v tom, že krajinám, na ktoré Rusko vyvíja väčší tlak, ponúkžeme ešte väčšiu spoluprácu. Napríklad novú ambicióznú zmluvu, ktorá by im umožnila účasť na štyroch slobodách, na ktorých stojí EÚ.

Čo bolo výsledkom?

Výsledkom bolo, že v decembri 2008 Európska komisia zverejnila návrh Východného partnerstva, v rámci ktorého sme spomínaným krajinám ponúkli asociačnú zmluvu a hlbokú a komplexnú dohodu o zóne voľného obchodu. V podstate ide o identickú dohodu s dohodami EHP (Európsky hospodársky priestor), akú majú s EÚ tri krajiny – Nórsko,

Island a Lichtenštajnsko –, ktoré nie sú členmi EÚ, ale sú súčasťou jednotného trhu EÚ, takže automaticky preberajú európsku legislatívu, ktorá reguluje jeho fungovanie.

Ako došlo k vytvoreniu Východného partnerstva?

S jeho návrhom prišli už začiatkom roka 2008, teda ešte pred vojnou v Gruzínsku, vtedajší švédski a poľskí ministri zahraničia Carl Bildt a Radosław Sikorski, ale asociačná zmluva s takým veľkorysým charakterom by sa iba ťažko stala súčasťou Východného partnerstva, pokiaľ by nebola vojna v Gruzínsku. Na ruskú agresiu sme odpovedali ešte väčšou integračnou ponukou.

Čo to však má spoločné s ruskou agresiou na Ukrajine?

Vývin udalostí hovorí o tom, že v základoch tohto konfliktu leží spomínaná dohoda, pretože v júni 2013 sa EÚ rozhodla, že s Ukrajinou podpíše asociačnú dohodu v novembri 2013 na summite vo Vilniuse. Podpis sa dva roky odkladal, pretože hlavnou podmienkou Európskej únie bolo, že na Ukrajine musí fungovať spravodlivosť – to sa týkalo najmä prípadu Julie Tymošenkovej, ktorej uväznenie bolo spolitizované. Vo Vilniuse som mal možnosť spýtať sa Bildta aj Sikorskeho, prečo došlo k takejto zmene. Odpoveď znela, že Tymošenková prestala byť problémom preto, že listom oslovila lídrov členských krajín EÚ a poprosila ich, aby z jej osobnej kauzy nerobili problém pre európsku integráciu jej krajiny.

Čo na to Rusi?

Tí do júna 2013 neverili, že niektorá z tých šiestich krajín vôbec takúto zmluvu s EÚ podpíše. Odpoveďou Ruska, dávno pred tým, než začali protesty na Ukrajine, bolo, že

v lete 2013 zaviedlo obchodné sankcie voči Ukrajine s cieľom presvedčiť Janukovyča, aby nič nepodpisoval. Zároveň Rusko navrhlo, aby sa vytvoril trilaterálny formát EÚ – Rusko – Ukrajina pre rokovania o ukrajinskej zmluve.

Aká bola odpoveď EÚ?

Európska únia tento návrh v júli 2013 odmietla a pokračovali prípravy na podpis dohody, až sa napokon Rusi dohodli s Janukovyčom. Kritické rokovanie ruského prezidenta Vladimira Putina s Janukovyčom sa uskutočnilo 8. a 9. novembra 2013 v Moskve. Zrodila sa dohoda, zverejnená až v decembri, ktorej výsledkom bolo, že Janukovyč a jeho vláda pod vedením Mykolu Azarova 20. novembra definitívne vyhlásili, že asociačnú dohodu vo Vilniuse nepodpíšu.

Janukovyča Rusi presvedčili peniazmi?

Rusi ponúkli zľavy na plyn i úver 15 miliárd dolárov. Ten bol splatný síce už v roku 2015, ale pre Janukovyča to bola veľká výhra, pretože v tom čase zháňal peniaze na sanovanie ukrajinskej ekonomiky. Bol v Číne, kde ich nedostal, Európska únia nie je bankový ústav, čiže mu nemohla dať peniaze na riešenie problémov so štátnym rozpočtom. Mohla pomôcť Ukrajine prostredníctvom Medzinárodného menového fondu a Svetovej banky, ale podmienkou takéhoto úveru boli reformy. Lenže Janukovyč v roku 2014 nechcel robiť nepopulárne reformy, pretože pôvodne sa prezidentské voľby mali konať vo februári 2015. Potreboval lacné peniaze, ktoré dostal od Rusov a preto sa rozhodol nepodpísať dohodu s Úniou. Potreboval saturovať štátny rozpočet, kde svojou politikou za tri roky vyrobil 30-miliardový deficit (v amerických dolároch), a vyhrať voľby.

Ale problém by tým predsa neodstránil.

Neodstránil, ale zostal by pri moci.

Janukovyč dohodu nepodpísal a začali sa protesty. Tie prvé však nevyzerali tak, že by mohli viesť k jeho odstráneniu.

Deň po tom, čo oznámil, že dohodu nepodpíše, 21. novembra, sa začali protesty v Lvove a v Kyjeve. Študenti vyšli do ulíc a ich základným heslom bolo „Podpíš tú zmluvu!“ Ako keby sa stratila posledná nádej, že sa môžu veci na Ukrajine zmeniť k lepšiemu. Ľudia očakávali, že po podpise zmluvy sa Ukrajina bude musieť prispôbovať, podobne ako kedysi Slovensko, štandardom EÚ. Dovolím si povedať, že tieto protesty mohli ísť aj dostratena.

Prečo?

Dňa 29. novembra mali na summite vo Vilniuse lídri strán Udar a Baťkivščyna Vitalij Kličko a Arsenij Jaceňuk tlačovku, na ktorej povedali, že sa vrátia do Kyjeva a protestujúcich poprosia, aby sa rozišli, a začnú ich mobilizovať až vo februári 2014, keď sa mal konať summit EÚ – Ukrajina, na ktorom sa dohodli vo Vilniuse. Lenže v noci z 29. na 30. novembra polícia prvý raz použila brutálnu silu, aby rozohnala študentov.

Prečo, keď bolo všetko jasné?

Dôvod znel, že je treba vyčistiť Majdan nezáležitosti, centrálné námestie v Kyjeve, pre vianočný stromček. Došlo k zásahu špeciálnej polície Berkut, ktorá nebola z Kyjeva, ale zo Záporožia či z Krymu. Vyše tridsať študentov skončilo v nemocniciach s ťažkými poraneniami. To bolo, vzhľadom na výsledky summitu vo Vilniuse, šokujúce.

Nedáva to zmysel. Ako tomu rozumieť?

Po prvé, Janukovyč dosiahol, čo chcel. Tým, že odmietol podpísať zmluvu, získal prístup k obrovským peniazom. Po druhé, EÚ mu v prípade, keď podpíše, sľúbila podporu na implementáciu asociačnej dohody. Kým pred Vilniusom sa rozprávalo o sume 600 – 700 miliónov eur, na summite sa dohodlo, že to budú tri a pol miliardy. Vzhľadom na jeho vtedajšie záujmy sa preňho summit skončil úspešne a preto je zásah polície úplne nepochopiteľný a dodnes nie je úplne jasné, prečo k nemu došlo.

Nezamýšľaným dôsledkom bolo, že sa protesty rozrástli.

Áno, 1. decembra bolo už v Kyjeve niekoľko stotisíc ľudí a začal sa veľký Majdan, ktorý by sa inak nezačal. To už bola kritická masa, vznikli orgány Majdanu a rozhodnutie, že protesty budú pokračovať, kým vláda nepodpíše asociačnú dohodu. Ďalším kulminačným bodom bol 10. január 2014, keď ukrajinský parlament prijal balík zákonov, z ktorých vyplývalo, že všetci, čo vyšli do ulíc od 21. novembra 2013, spáchali trestný čin a hrozili im tresty odňatia slobody od päť do osem rokov. Toto vyvolalo protireakciu. Janukovyč zákon podpísal 18. januára a na druhý deň už bolo päť mŕtvych na barikáde na Hruševského ulici. Po 19. januári sa protesty rozšírili z Kyjeva a Lvova prakticky do všetkých miest západnej a centrálnej Ukrajiny. Spolu v mesiacoch január a február do ulíc vyšlo zhruba sedem miliónov Ukrajincov.

Už sa však nedemonštrovalo len za podpis dohody.

Kým dovtedy možno hovoriť o euromajdane, odvtedy to bol už len Majdan, ktorého cieľom sa stalo odstúpenie Janukovyča a jeho vlády. Masové protesty – tým myslím, že do ulíc

vyšlo v stotisícových mestách západnej a centrálnej Ukrajiny ako napríklad Luck, Ternopil a podobne, niekoľko desiatok tisíc ľudí – dosiahli vrchol 24. januára. Demonstranti začali obsadzovať vládne budovy, veľká časť polície prešla na stranu demonštrantov a Janukovyč stratil kontrolu nad polovicou krajiny.

Čo tá druhá, väčšinovo ruskojazyčná polovica krajiny?

Skoro žiadne či minimálne protesty boli v Donecku a na Kryme. V iných ruskojazyčných regiónoch prichádzalo do ulíc niekoľko tisíc ľudí, avšak, oveľa menej než na západnej Ukrajine, napriek tomu, že mestá ako Charkov, Dnepropetrovsk, Odessa majú viac ako jeden milión obyvateľov. Navyše, 25. januára sa Janukovyčovi podaril s výnimkou Poltavskej oblasti revanš na východe krajiny. Vznikla patová situácia, pretože protesty už nepokračovali a na juhovýchode krajiny revolúcia nezvíťazila. Exminister vnútra a opozičný predák Jurij Lucenko vtedy povedal, že ulica už urobila, čo mohla, čím myslel, že revolúcia nemohla zvíťaziť v celej krajine.

Čo s tým, keď už ulica povedala, čo mohla?

Jediná šanca niečo s tým urobiť bola v parlamente. Po 24. januári sa zdalo, že zhruba 80 z 205 poslancov frakcie Regióny Ukrajiny (spolu má ukrajinský parlament 450 poslancov) odíde od Janukovyča a pridá sa k opozičným stranám – k Jaceňukovej Baťkivšczyne, Kličkovmu Udaru a k strane Sloboda Oleha Ťahnyboka. Keby sa to stalo, mohli by vytvoriť jednoduchú väčšinu v parlamente a riešiť krízu politicky.

To sa však nepodarilo. Ako do toho zasiahol Janukovyč?

Celé ho to zmohlo, bol na maródke, ale s horúčkou prišiel 28. januára 2014 večer do parlamentu, dal si zvoláť celú frakciu strany Regióny Ukrajiny, ktorej sa vyhráždal, že ich zaleje do asfaltu a podobne, tridsiati dokonca dostali domov smútočné vence. Výsledkom bolo, že sa Janukovyčovi s pomocou Ruska podarilo zamedziť politickému riešeniu krízy v parlamente.

Ako mu s tým pomohlo Rusko?

Dňa 28. januára Rusko uvalilo sankcie na tovar firiem, ktoré patrili oligarchom, kontrolujúcim spomínaných 80 poslancov. Rusi mali presne zmapované, komu ten-ktorý poslanec „patrí“.

Takže opäť pat.

Tesne pred začatím zimnej olympiády v Soči znovu zasiahli Rusi. Sergej Glazjev, Putinov splnomocnenec pre vzťahy s Ukrajinou zverejnil začiatkom februára programové interview, kde prvý raz povedal, čo Rusko chce: federalizáciu Ukrajiny, a od Janukovyča, aby ukázal, že je doma pán, lebo inak si Rusko bude hľadať iných partnerov na Ukrajine. Ukrajinský prezident, tlačný ulicou k múru, ale stále kontrolujúci polovicu krajiny, mohol pristúpiť k silovému riešeniu. Bola to unikátna situácia – na Ukrajine bol pat, Rusi boli pohrúžení do olympiády. Práve vtedy mohla EÚ zasiahnuť, tlačíť na dohodu alebo na predčasné voľby, na generálny pardon, teda to, čo neskôr presadili ministri zahraničia Poľska, Nemecka a Francúzska Radosław Sikorski, Walter Steinmeier a Laurent Fabius, len vtedy už bolo neskoro.

Prečo sa ani toto nepodarilo?

Dňa 10. februára bola rada ministrov EÚ a na stole bola požiadavka, aby vtedajšia eurokomisárka pre zahraničnú politiku Catherine Ashtonová a eurokomisár pre rozširovanie Štefan Füle dostali mandát na silnú a silovú diplomaciu. Ale dve členské krajiny to zablokovali, pretože si mysleli, že sa situácia na Ukrajine EÚ netýka natoľko, aby voči ukrajinským politikom robila nátlakovú diplomaciu. 18. februára teda Janukovyč vypočul Glazjevovo želanie, rozhodol sa, že použije silu a začal útok proti kyjevskému Námestiu nezávislosti. Výsledkom boli desiatky mŕtvych a de facto sa začala vojna.

EÚ nezasiahla, ale ako ste spomínali, 20. februára do Kyjeva nakoniec prišli Sikorski, Stenmeier a Fabius.

Len nie s mandátom EÚ, ale ako ministri svojich krajín. A vyjednali dohodu: Janukovyč súhlasil s generálnym pardonom a s predčasnými voľbami. Jediný problém bol, že sa mali uskutočniť až v decembri 2014. Kličko na Majdane vystúpil s tým, že opozícia s touto dohodou súhlasila a vyzval prítomných, aby dohodu podporili. Ozval sa obrovský piskot, na tribúnu vybehol mladý chalan, zobral Kličkovi mikrofón z rúk a spýtal sa ho: „Vy mi chcete povedať, že Janukovyč tu bude vládnuť do decembra? Mne tu zomreli najbližší priatelia.“ Ozval sa obrovský aplauz a čerstvá dohoda bola mŕtva. Nastala noc plná bojov a došlo k rozhodujúcemu stretu, ktorý sa skončil v prospech revolúcie.

Ako to bolo možné, keď námestie bolo obklopené ťažkou technikou?

Cez barikády sa dostalo na námestie bojové vozidlo pechoty nasledované policajtmí, na oboch stranách zahynulo v priamom

strete štridsať ľudí, ale ukázalo sa, že protestujúci sú viac pripravení zomrieť než policajti, ktorí sa podľa slov svojho veliteľa rozutekali ako šváby. Do rána 21. februára mali protestujúci pod kontrolou celý Kyjev, obsadili aj budovu parlamentu.

Kedy zmizol Janukovyč?

Predpokladá sa, že zmizol hneď po dohode 20. februára.

Mnohí poslanci chceli utiecť tiež.

Ale pochytili ich.

Čiže parlament rozhodoval pod nátlakom.

Áno, z ústavného hľadiska to nebolo najčistejšie, ale jednoducho žiadna revolúcia už z definície neprebíha podľa ústavy. Napokon aj u nás zvolilo Havla za prezidenta Federálne zhromaždenie plné komunistov. Na Ukrajine parlament 23. februára zvolil ústavnou väčšinou Oleksandra Turčynova za predsedu parlamentu a dočasného prezidenta a Jaceňuka za predsedu vlády. Ten za dva dni sformoval vládu, ktorá bola unikátom v tom, že jej členov schvaľoval Majdan.

Prečo Rusko stratilo Ukrajinu

Už 26. februára sa centrum pozornosti prenieslo na Krym.

Vtedy sa tam zjavilo dvadsaťtisíc zelených ľudí v maskáčoch a s ťažkou vojenskou technikou, ktorí začali obsadzovať vojenské posádky. Je to zásadný moment, pretože odvtedy je to už aj ruská kríza. Putin vtedy hovoril, že s nimi nič nemá a že títo ľudkovia si nakúpili výstroj v army shopoch na Kryme. Tak tie by som chcel vidieť.

Prečo to Rusi urobili? Bola to improvizácia alebo vopred pripravená akcia?

Ja si myslím, že to bolo rozhodnuté, až keď stratili Janukovyča, s ktorým sa vedeli dobre dohodnúť. To, že Rusi podporovali proruské protesty, je jasné, ale použitie vojenskej moci na neutralizáciu armády, ktorá ešte ani nevie, kto je minister obrany, je skôr ad hoc rozhodnutie.

Ťažisko udalostí sa potom prenieslo na juhovýchod Ukrajiny.

Marec, apríl a máj boli veľmi kritickým obdobím, keď v Rusku existovala predstava, že sa na ruskojazyčnom východe Ukrajiny uskutoční antimajdan. Bolo to obdobie Putinových turistov, skupín mladých Rusov, ktorí na víkendy prichádzali do juhovýchodných regiónov Ukrajiny. Títo turisti tvorili jadro protestov a vyzývali miestnych na podporu. Na tieto protesty prišlo však len niekoľko tisíc ľudí. V tejto súvislosti treba spomenúť ilustračný príklad Charkova. Tam Putinovi turisti obsadili namiesto mestského úradu divadlo, čo ukazuje ich podstatu: ani netušili, čo sa kde v tom meste nachádza.

Kde to bolo najsilnejšie?

Najmasovejšie to bolo v miliónovom Donecku, keď sa na demonštrácii 16. marca zúčastnilo asi desaťtisíc ľudí. To sa však s kyjevským Majdanom nedá porovnať, a nedá sa to porovnať ani s masovosťou protestov v oveľa menších mestách západnej a centrálnej Ukrajiny v januári a februári. A protesty, ktoré sa v marci až máji uskutočnili na juhovýchode krajiny, neboli ani tak o ruskom etnickom separatizme, ako skôr o nostalgii za sovietskymi časmi. Scenár proruského antimajdanu nevyšiel, pretože juhovýchodní Ukrajinci ho nepodporili. Juhovýchodní Ukrajinci nepodporili ani Majdan, ani antimajdan.

Separatizmus sa však nakoniec ukázal, a to rovno so zbraňou v ruke.

Dňa 5. apríla sa na Donbase začal opakovať krymský scenár. Perfektne vyzbrojení zelení ľudkovia obsadili Slavjansk a Jaceňukova vláda začala, ako to sama nazvala, protiteroristickú operáciu. Vtedy ukrajinská vláda prišla na to, že zo 113-tisícovej armády je bojaschopných len nejakých 5- až 6-tisíc vojakov. V priebehu apríla a mája ich poslali do Slavjanska, ale veľmi im to nepomohlo, pretože za ten čas stihli separatisti obsadiť dve tretiny územia doneckej a luhanskej oblasti a vyhlásili tam „ľudové republiky.“ Nastala zvláštna situácia – v týchto oblastiach ľudia nepodporili Majdan ani antimajdan a zároveň nedôverovali ani kyjevskej vláde, pretože strany, ktoré ju tvorili, tam nikdy voľby nevyhrali.

Lenže prezidentské voľby, ktoré sa uskutočnili 25. mája, dopadli s ohľadom na dlhodobé politické rozdelenie Ukrajiny inak. Ako to vysvetliť?

Vtedy sa stalo niečo mimoriadne. Petro Porošenko je prvý politik v moderných ukrajinských dejinách, ktorý vyhral voľby vo všetkých regiónoch Ukrajiny. Dovtedy medzi sebou súperili kandidáti západu a východu a vyhrali väčšinou tí druhí. Ďalším zaujímavým fenoménom sú výsledky výskumu kyjevskeho Medzinárodného inštitútu sociológie. Od roku 1995 na otázku, či sú respondenti hrdí na to, že sú občania Ukrajiny, odpovedalo kladne najviac 56 percent ľudí, ale v auguste 2014 tak odpovedalo až 90 percent. To jednoznačne hovorí o tom, že vojna Ukrajincov skonsolidovala. Keby jej nebolo, vláda nevydrží ani niekoľko mesiacov a krajina sa rozvalí. Ale tým, že sa Rusi rozhodli zabráť Krym a podporiť separatistov, krajinu poskladali

dohromady. Skrátka, Rusi získali Krym a stratili Ukrajinu, Ukrajina stratila Krym, ale získala samu seba.

Akú úlohu hrali počas tejto krízy oligarchovia?

Keď bolo jasné, že sa začína ruská invázia, ľudia ako Ihor Kolomojskij či Sergij Taruta, ktorí stáli v pozadí Viktora Janukovyča, ponúkli svoje služby vláde Majdanu. Turčynov to prijal a menoval ich za gubernátorov – Tarutu v Doneckej oblasti a Kolomojského v Dnepropetrovskej oblasti. Došlo k niečomu, k čomu by nedošlo, nebyť vojny s Ruskom – k spojeniu revolúcie a oligarchov, ktorí kontrolovali ekonomickú a politickú moc na juhovýchode krajiny. Putin svojím spôsobom Ukrajinu zachránil.

Vonkajšie ohrozenie a spoločný nepriateľ napadnutý národ stmelí.

Asi je to nezamýšľaný dôsledok ruských akcií. Po Porošenkovom víťazstve sa taktiež začali masovo organizovať dobrovoľnícke oddiely. Konali sa aj verejné zbierky, ale najviac ich financovali oligarchovia. Spočiatku to vyzeralo tak, že sa Ukrajincom podarí zvíťaziť, v mesiacoch júl až august získali jednoznačnú prevahu a separatistov vytlačili z väčšiny území, ktoré kontrolovali. Ale prišiel 24. august, keď pri Novoazovsku vtrhla na ukrajinské územie regulérna ruská armáda a vytvorila kotol pri Ilovajsku, v ktorom zostalo niekoľko tisíc ukrajinských vojakov, čo predtým oddelili Doneck od Luhanska.

Vtedy vznikla otázka prímeria?

Porošenko mal niekoľko možností. Mohol ísť do veľkej vojny s Rusmi, čo by asi nedopadlo dobre, hoci Ukrajina už mala normálnu armádu. Bývalý takzvaný minister obrany takzvanej Doneckej ľudovej republiky Girkin vyhlásil, že